

РОЗДІЛ 2. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-244-2-1-4>

Бліхар М. М.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного та інформаційного права
Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

ПУБЛІЧНИЙ ІНТЕРЕС ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Як показує правова практика, важливість правової організації захисту публічного інтересу всіх учасників суспільних відносин, зокрема й правовідносин, спонукає державу до необхідності врегулювання та адміністративно-правового забезпечення цього важливого сегмента системи права в Україні. І значна частина правового врегулювання питань захисту публічного інтересу належить до сфери адміністративного права. З'ясовано, що принцип верховенства права й позначення людини як найвищої соціальної цінності в суспільстві, закріплені в Конституції України, та визначення шляху розвитку України як соціальної держави стали підґрунтям для перегляду правових доктрин і механізмів захисту інтересів членів суспільства. У цьому розумінні публічний інтерес виступає як спосіб задоволення різних суспільних потреб, і публічних, і приватних, що сприяє виникненню, розвитку та еволюції суспільних відносин, важливих для всього суспільства. Сторони, що впливають на формування публічного інтересу, можуть мати різний правовий статус, тобто сукупність прав та обов'язків, що впливатиме на різні

аспекти забезпечення функціонування та реалізацію цього публічного інтересу. Розглянуто поняття адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері публічних правовідносин. Вітчизняне законодавство визначає чималу кількість проступків, за вчинення яких особа може бути притягнена до адміністративної відповідальності. Кожний з цих проступків характеризується певними особливостями, що відображають як його сутність, так і аспекти відповідальності, яка настає через його вчинення. Попри значні напрацювання науковців у сфері фінансового та адміністративного права, реалії сьогодення вимагають переосмислення, більш ґрунтовного дослідження окремих явищ і аспектів та законодавчого закріплення певних понять, що дасть змогу уникнути таких негативних явищ, як неоднозначність тлумачення правових норм, прогалини у праві.

Вступ

У контексті розвитку України як правової і демократичної держави надзвичайно важливого значення набуває узгодження державного, суспільного, приватного та індивідуального інтересів у різних сферах суспільного життя. Часто стикування цих інтересів відбувається у формі конфліктного протистояння зацікавлених сторін, оскільки вони відстоюють взаємозаперечні інтереси в певних суспільних відносинах у площинах «публічний – приватний», «публічний – суспільний» чи «публічний – державний». Спроби правового розв'язання конфлікту приводять до постановки та потреби вирішення питання захисту публічного інтересу як способу задоволення інтересів, прав, дотримання обов'язків усіма зацікавленими сторонами та суспільством загалом. Тому питання співвідношення публічного і приватного інтересів у різних видах суспільних відносин постає особливо актуальним у час, коли правова система України перебудовується на максимальне узгоджене врахування інтересів усіх сторін цих відносин та їх відображення в історичному розвитку і процесі становлення правової системи демократичної держави.

У зв'язку з нормативною невизначеністю категорії «публічний інтерес» в адміністративному праві немає дієвих механізмів його реалізації й захисту, що унеможливорює

здійснення функції участі громадськості в ухваленні управлінських рішень та контролі за їх виконанням.

Правові засоби захисту публічних інтересів за допомогою адміністративного судочинства зумовлені вже самим змістом адміністративного та адміністративно-процесуального права, оскільки публічний інтерес покладено в основу системи адміністративного права, яке було сформовано з огляду на потребу правового вноормування публічних інтересів.

Тому розкриємо особливості адміністративно-правового захисту публічного інтересу через вивчення співвідношення «публічного» і «приватного» та визначимо вплив адміністративно-правового механізму на правильну ідентифікацію публічного інтересу, обґрунтуємо значення дієвих правових механізмів захисту публічного інтересу у правовій системі.

Окрім того, спробуємо обґрунтувати, адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері адміністративно-правових відносин являє собою правовий інститут, який характеризується такими ознаками: 1) наявність предмета правового регулювання, 2) регулювання суспільних відносин нормами певної галузі права; 3) виконання конкретних функцій у суспільстві та державі; 4) сприяння становленню або відновленню такого стану відносин у даній сфері, які існували до вчинення певного правопорушення.

Суть, зміст, види та форми публічного інтересу в системі адміністративного права досліджено у працях багатьох учених-правознавців. Зокрема, можна виокремити наукові роботи провідних вітчизняних правознавців-адміністративістів: Н. О. Армаш, О. Ф. Андрійко, А. М. Апарова, О. М. Бандурки, В. М. Бевзенка, А. І. Берлача, Ю. П. Битяка, Л. Р. Білої-Тіунової, В. Т. Білоуса, Н. П. Бортник, В. В. Галунька, В. М. Гарашука, С. П. Головатого, І. П. Голосніченка, С. К. Гречанюка, І. С. Гриценка, Н. А. Гураленко, Т. О. Гуржія, В. О. Заросила, Р. В. Ігоніна, Р. А. Калюжного, А. Т. Комзюка, Л. В. Коваля, Т. О. Коломоєць, Р. О. Куйбіди, Я. В. Лазура, Т. О. Мацелик, Р. С. Мельника, О. І. Миколенка, А. А. Нестеренко, Н. Р. Нижник, О. М. Пасенюка, В. П. Петкова, С. В. Петкова, Д. В. Приймаченка, Т. О. Проценка, В. О. Рядінської, О. П. Рябченко, М. О. Стефанчука, С. Г. Стеценка, В. П. Тимошука, М. М. Тищенко, О. Н. Ярмиша та ін.

Значний внесок у розробку зазначених питань у площині та проблематиці адміністративної відповідальності здійснили такі

українські вчені-правознавці: В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, Т. О. Коломоець, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О. І. Миколенко та ін.

Серед основних наукових праць, що стали теоретичним базисом вітчизняного адміністративного процесу, варто відзначити наукові дослідження В. Б. Авер'янова, В. І. Бенедика, І. Л. Бородіна, О. М. Буханевича, В. К. Колпакова, О. Д. Крупчан, О. В. Кузьменко, Д. М. Лук'янця, О. В. Музи, А. О. Селіванова, О. В. Сонюк, С. М. Тараненка й ін.

Поняття та зміст окремих способів адміністративно-правового захисту досліджено у працях О. М. Бандурки, З. С. Варналія, О. В. Волкович, В. В. Галунька, Я. В. Греци, М. В. Ковальнової, Т. М. Кравцової, О. В. Кужель, В. І. Курила, В. К. Мамутової, В. Л. Мусіяки, Є. В. Петрова, І. М. Риженко, О. П. Рябченко, Н. О. Саніахметової та ін. Проте цілісне бачення адміністративного-правового механізму забезпечення й захисту прав суб'єктів публічного інтересу досліджено недостатньо.

Серед зарубіжних вчених варто відзначити дослідження публічного адміністрування в розрізі адміністративно-правової науки С. Е. Erunke, Tomas Mann, Frederick C. Mosher, S. V. M. Marume, A. Morenikeji, J. Oluwafemi, E. Pommer, P. Sachdeva, H. Singh, A. Towards, R. O. Uchem та ін.

1. Правова категорія «публічний інтерес»

Проблема співвідношення інтересів сторін у категоріях «приватний – суспільний – публічний – державний» у суспільно-правових відносинах формувалася у праві досить давно. Ще в римському праві вирізняли публічний, як загальний і більш широкий інтерес для суспільства, та суто приватний, тобто пов'язаний з конкретною особою [15, с. 165].

Поступово з формуванням приватного права сформувалося й публічне право як система правових норм, що покликані регламентувати суспільні відносини задля визначення основ соціально-правового управління державою, встановлення принципів функціонування держави, а згодом і правової держави, її органів та державних управлінців (держслужбовців).

Сучасне право, основним призначенням якого вважається забезпечення природних прав і свобод людини та громадянина, визнає правовим будь-який адміністративно-правовий акт, якщо він відповідає природному праву й узгоджується з ним, а отже,

основним напрямом глобальної діяльності суб'єктів публічного адміністрування, з погляду парадигми природного праворозуміння, є пріоритет забезпечення охорони прав і свобод людини [1, с. 34]. З іншого боку, важливість забезпечення публічного інтересу проявляється через забезпечення охорони прав і свобод людини, оскільки дотримання публічного інтересу в розумінні його важливості для суспільства неодмінно сприятиме реалізації та захисту приватних інтересів конкретного індивідуума через певну сферу дотримання і здійснення публічного інтересу.

Так, наприклад, дотримання публічного інтересу в забезпеченні правопорядку та дотримання законності в суспільстві відповідає приватному інтересу будь-якого громадянина через забезпечення стабільності, правопорядку в суспільстві й особистої безпеки окремої людини. Публічний інтерес в організації освіти населення та інших соціальних сферах у державі відповідає приватним інтересам кожного члена суспільства в отриманні соціальних, освітніх чи інших послуг належної якості.

Навіть якщо така сфера як сплата податків, на перший погляд, «суперечить» бажанню і приватному інтересу окремої людини, підприємця, публічний інтерес у забезпеченні державного бюджету й можливості використання отриманих коштів через податкову систему дозволяють всім громадянам без винятку користуватися суспільними благами, які гарантовані державою, ідеться про освітні послуги, пенсійне забезпечення, медичні послуги, а також загальноважливі функції соціального захисту, забезпечення правопорядку, екологічної безпеки, вирішення питань захисту національної безпеки, територіальної цілісності, спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст, громадського порядку та обороноздатності країни тощо.

Тому потрібно шукати розумний компроміс між приватним, державним і публічним інтересами для забезпечення розвитку правової демократії в державі в тому сенсі, щоб приватний інтерес не поглинувся повністю державним чи публічним, оскільки державний чи публічний інтерес, як правило, має більше правових і владних важелів для своєї реалізації. Це можливо лише після суспільного їхнього узгодження та закріплення правового балансу і статусів внаслідок активної

взаємодії суб'єктів суспільних відносин на основі правової рівності.

Очевидно, що правовий баланс різних суб'єктів суспільних відносин може змінюватися залежно від ситуації, тобто потрібно враховувати, що паритет публічного інтересу, який гарантує можливість додержання найбільш прийняттого для всіх сторін відносин і з врахуванням особистої й колективної вигоди та ефективності прийнятих рішень для захисту своїх інтересів сторонами цих суспільних відносин. Як вказує В. М. Кармаліта, так можна сформулювати систему визначених правових можливостей, що проявлятиметься в консолідованому правовому акті сторін правовідносин, у якому буде відображено баланс інтересів їхніх учасників [12, с. 10].

При цьому суб'єкт суспільних відносин в процесі реалізації свого права і свободи може діяти як завгодно і доти, доки його діяльність чи бездіяльність не заторкує публічного інтересу. На думку Р. І. Раїмова, публічним інтересом можна вважати будь-який приватний інтерес, під час здійснення якого будуть реалізовані певні права і свободи, щодо забезпечення яких держава має зобов'язання [21, с. 119]. Такий погляд на визначення публічного інтересу співвідноситься з поняттям інтересу держави й публічної влади. Тобто публічний інтерес стає за своєю суттю відображенням інтересу державного, як особливої форми організації суспільства, яка спрямовує суспільно-правову реалізацію прав і свобод, передусім на самозбереження спільноти. У цьому аспекті, як зазначає С. В. Савченко, в узагальненому вигляді публічний інтерес слугує забезпеченню цілісності і стійкого функціонування суспільства, має особливий порядок реалізації та імперативний характер, на його захисті стоять різні державно-владні інститути, а його реалізація завжди відбувається в інституційних формах [23, с. 522].

Очевидно, що саме держава та її владні органи, а також публічна адміністрація виступають основними суб'єктами забезпечення публічного інтересу і здійснюють це через свої владні функції в конкретній сфері щодо конкретного правовідношення, зокрема через органи законодавчої, виконавчої чи судової влади.

Діяльність державних органів управління підпорядковується суворому правовому стандарту, оформленому у відповідних

правових актах. Такий правовий регламент діяльності державних органів покликаний забезпечити загальний нормальний добробут населення, права і свободи людей, суспільне життя і безпеку, успішну діяльність держави загалом.

Варто зауважити, що від початку 90-х років ХХ ст. у вітчизняній правовій науці розвиваються доктрини публічного права, теорія публічних та приватних інтересів різноманітних суб'єктів права. У межах розвитку концепції людиноцентризму, в основі якої – пріоритетність принципу верховенства права в публічно-правових відносинах у сучасній правовій державі, в теорії адміністративного права дедалі активніше відбувається перехід від поняття «державне управління» до поняття «публічне адміністрування». Зрештою, вивчення особливостей здійснення публічного адміністрування в сучасних умовах державотворення в Україні актуалізується в умовах здійснення реформи місцевого самоврядування. Публічне адміністрування повинно бути комплексним та повним процесом управлінської діяльності, оснований на розмежуванні сутності централізації та децентралізації управлінської гілки влади. Хоча термін «публічна адміністрація» був розроблений, поширений та нині застосовується у багатьох країнах континентальної системи адміністративного права, в українському законодавстві до сих пір остаточно не сформовано єдиного законодавчого підходу щодо цього поняття. Під час розгляду публічного адміністрування часто пропонується широкий спектр тверджень і визначень, які розкривають окремі аспекти цього поняття та підходи до його розуміння. Найбільш поширеним є розгляд публічного адміністрування в аспекті його організаційно-структурної будови та аналізу функціонального призначення в системі державної та місцевої влади.

Більше того, сутність суб'єкта публічного значення полягає в його ролі та владних повноваженнях у публічному адмініструванні, а також управлінських можливостях, які впливають з його владної компетенції та динамічної взаємодії всіх елементів його компетенції. Компетенція розглядається як комплекс взаємопов'язаних елементів (мети, завдань, предмета відання та повноважень), що характеризує особливості діяльності конкретного суб'єкта публічного адміністрування, зумовлені його місцем у публічній адміністрації.

Управлінська діяльність, незважаючи на її зовнішню простоту, має велике методологічне значення, оскільки вона відбувається і виконується на всіх рівнях управління соціальної системи. При цьому методологія публічного адміністрування повинна містити комплекс методів та методологічних зв'язків між різними інститутами публічного адміністрування та державного управління і з дотриманням основоположних прав та свобод людини та громадянина. Публічне адміністрування повинно утримувати баланс інтересів держави та інтересів громадян, територіальних, громадських утворень, соціальних спільнот, у сфері забезпечення державного управління.

Значний вплив на концепцію людиноцентризму мали сучасні європейські правові школи, зокрема німецька теорія адміністративного права. Тож важливо вивчати її правові інститути, такі як публічне управління, адміністративні послуги, адміністративні процедури. Проте публічність адміністрування – це не тільки поінформованість про дії влади, не лише передання владних повноважень на рівні місцевого самоврядування. Йдеться передусім про зміну управлінських компетенції та статусних характеристик органів публічної влади, а це виносить на порядок денний необхідність їх концептуального чіткого визначення та розробки нових механізмів публічного управління для забезпечення нормативно-правового та структурно-організаційного функціонування суб'єктів публічного адміністрування.

Сучасна правова наука у поняття публічного інтересу, як правило, об'єднує державні, суспільні та місцеві (територіальні) інтереси [6, с. 151–152; 19, с. 34–36; 29, с. 107–108]. У цьому аспекті важливо розуміти, що саме дотримання публічного інтересу є більш узагальненим і ширшим стосовно забезпечення інтересів усіх учасників суспільно-правових відносин. Так, поняття «публічний інтерес» є більш об'ємним, ніж «державний інтерес», хоча саме держава покликана забезпечувати захист та узгодження інтересів усіх членів суспільства. Саме це має забезпечувати публічне право, основою якого є категорія публічного інтересу.

Вивчення публічного інтересу вітчизняними правознавцями розширюється не тільки відмінностями, а й важливістю розгляду особливостей поєднання публічних та приватних інтересів і в приватному, і в публічному праві [3, с. 72]. Адже не завжди

суспільний інтерес можна трактувати як публічний. Як вважає А. А. Нечай, публічні інтереси мають підтримуватися діяльністю держави (чи адміністративно-територіальних одиниць) в особі відповідних органів влади [19, с. 34–36].

Згідно з теорією права, інтерес визнається публічним, якщо він є спільним і його можна розглядати як узагальнення особистих, групових інтересів, без задоволення та реалізації яких неможливо, з одного боку, реалізувати приватні інтереси осіб, а з іншого – важко забезпечити стабільність, цілісність та суспільний розвиток організацій, соціальних груп, держави, нації та суспільства загалом. А отже, як зазначає Д. О. Білінський, під час дослідження публічного інтересу насамперед важливо враховувати, що об'єднаним аспектом для сукупності зацікавлених інтересів тут завжди будуть наявні зовні життєво важливі для всього суспільства потреби [4, с. 157–162].

Водночас, як зауважує О. М. Вінник, в Україні простежується розбалансування приватних і публічних інтересів на користь приватного, що свідчить про недооцінювання, а інколи й повне ігнорування публічного інтересу та важливості суспільного блага на противагу індивідуальному чи приватному інтересу. Як наслідок, маємо порушення економічних інтересів у суспільстві на користь збагачення окремих осіб, зростання економічної злочинності, порушення екологічної безпеки, зубожіння більшої частини населення [5, с. 91]. На думку О. І. Чеписа, це стало можливим через неврахування важливості публічно-правових засад під час регулювання ринкових відносин, що відображено в якості прийнятих законодавчих та інших нормативно-правових актах актів, особливо на початку проведення економічних реформ [28, с. 264]. Часто це було зумовлено обґрунтуванням, що важливішим є пріоритет приватного інтересу як основного чинника існування ринкової економіки, а відповідно – шкідливістю державного управління і надмірного державного регулювання. Проте часто саме під таким запереченням «ховалося» намагання використати неповністю сформоване правове поле українського законодавства для власного збагачення.

Розглядаючи місце та значення публічного інтересу в системі інтересів як певних цінностей, треба виходити з того, що пріоритетне значення і важливість цього інтересу для суспільства визначає суб'єкт (носіє) публічного інтересу, тобто

суспільство як органічне ціле. І цим пояснюється роль органів державної влади в публічно-правовому регулюванні механізмів забезпечення й регулювання цих правовідносин. А застосування постулатів теорії інтересів дає змогу побачити та виокремити предметний і юридичний зміст державних, суспільних, групових та приватних потреб, допомагає формувати основні ознаки адміністративного права щодо публічного процесу і характеризує публічно-правову сутність публічного інтересу.

На думку В. В. Субочева, саме так проявляється значущість праворегулятивної функції держави, яка не тільки скеровує реалізацію публічного інтересу особи та суспільства загалом у потрібному правовому напрямку, а й не дає окремим суперечностям перерости в соціальний конфлікт, захищає найбільш значущі і водночас найвразливіші інтереси суб'єкта публічного інтересу, забезпечуючи заодно баланс інтересів особистості, суспільства та самої держави [24, с. 10]. На це вказує і Ю. О. Тихомиров, зазначаючи, що публічний інтерес – це інтерес соціальної спільноти, що визнається державою і забезпечується правом, а реалізація цього інтересу слугує гарантією існування та розвитку конкретної спільноти [26, с. 6].

Дослідниця І. Бабєцька стверджує, що саме здійснення публічних інтересів опосередковують приватноправові відносини, а захист приватного інтересу забезпечується за допомогою приватного й публічного права [2, с. 366–372].

Як зауважує В. М. Кармаліта, найпоширенішим типом правового регулювання публічного інтересу зараз є такий, що поєднує публічно-правове і приватноправове регулювання суспільних відносин у різних співвідношеннях [12, с. 161]. Адміністративний кодекс у цьому аспекті є комплексним нормативно-правовим актом, у якому відображено правові норми приватноправового і публічно-правового характеру. У зв'язку із цим, В. Хавкін і вбачає можливим вирішення конфлікту приватного й публічного інтересів шляхом використання деяких публічно-правових засобів у рамках чинного законодавства [27, с. 179].

Для прикладу, Р. А. Калюжний, розглядаючи соціальний механізм вітчизняного законодавства щодо формування та реалізації державного управління, акцентує увагу на спрямуванні сучасної адміністративної правової політики у цій сфері на забезпечення передусім публічних інтересів. Це, на його думку, сприятиме поліпшенню правового регулювання відносин

державної влади (зокрема виконавчої) та інтересів громадян, а також запобігатиме прийняттю непродуманих актів управління, що можуть порушувати права чи свободи громадян [11, с. 90].

На наш погляд, саме соціальна зумовленість будь-якого публічного інтересу та визначення публічних засобів у механізмі адміністративно-правового регулювання правових актів виражаються в необхідності логічної узгодженості приватних і публічних інтересів для ефективного функціонування суспільних регуляторів у різних сферах суспільної діяльності. Адже межі застосування механізму реалізації публічного інтересу і визначають масштаб та обсяг, у яких допустиме використання публічно-владних важелів впливу у сфері адміністративного права задля забезпечення інтересів публічного характеру через певний правовий акт [16, с. 170–174].

Водночас варто пам'ятати про важливість постійного врахування балансу між приватним і публічним у забезпеченні інтересів сторін суспільно-правової дії, оскільки, як наголошує С. В. Савченко, саме складність, а то й відсутність можливості встановити і визначити відповідний баланс між публічними та приватними інтересами при здійсненні правового регулювання суспільних відносин може спричинити гострі проблеми та конфлікти [23, с. 520–528].

2. Публічний інтерес в адміністративному праві

В адміністративному праві встановлена реальна правова можливість оскаржити в суді будь-який акт управління, якщо він порушує чи може порушувати права і свободи фізичних чи юридичних осіб. З огляду на це в контексті обговорення проблеми публічних інтересів в адміністративному праві потрібно наголосити на такій адміністративно-процесуальній функції правових актів публічного управління як оскарження через суд незаконних дій та рішень державної і місцевої адміністрації, що не відповідають публічному інтересу суб'єктів правовідносин. У такому разі можна виокремити правоохоронну функцію адміністративного права. Адже інтереси соціальної спільноти визначаються державою як публічні інтереси; право покликане забезпечити їх реалізацію та сприяти через цей публічний інтерес розвитку соціальної спільноти.

Водночас не варто відкидати і важливість забезпечення за допомогою правових механізмів не тільки публічних інтересів, а

й приватних, хоча багато дослідників теорії адміністративного права наголошують саме на покликанні адміністративного права формувати, висловлювати, захищати і забезпечувати публічні інтереси. Тобто в системі адміністративно-правового регулювання перевага віддається формуванню та реалізації публічних інтересів спільнот. Проте, на нашу думку, часто важко відділити приватноправові та публічно-правові інтереси, що встановлюються в нормі вітчизняного адміністративного права.

Н. Д. Дячук, досліджуючи поняття адміністративно-правового захисту, вказує на плюралізм думок щодо юридичної природи адміністративно-правового механізму забезпечення прав та інтересів суб'єктів правовідносин. Так, наприклад, залежно від рівня важливості охоронюваних правовідносин дослідниця виділяє три рівні захисту [8, с. 157–160]:

1) адміністративно-правовий захист – активні дії органів публічного управління (публічної влади), що здійснюються на відновлення порушених законних інтересів, прав та свобод фізичних, юридичних осіб, зняття засобами адміністративного, адміністративно-процесуального права перешкод щодо їх здійснення, зокрема застосування заходів адміністративного примусу та вимоги правової відповідальності (адміністративної зокрема);

2) адміністративно-правова охорона у вузькому розумінні – використання превентивної функції адміністративного права для запобігання адміністративному правопорушенню (його профілактики) чи унеможливлення створення перешкод публічною адміністрацією стосовно прав, свобод та реалізації законних публічних інтересів відповідних суб'єктів суспільно-правових відносин;

3) адміністративно-правова охорона в широкому розумінні – це система елементів адміністративно-правового захисту публічного інтересу та його правової охорони у вузькому розумінні, тобто сукупність актів публічної влади, які можуть набувати форми статичної чи динамічної діяльності і здійснюються на основі певних адміністративно-правових норм.

Публічні інтереси можуть стосуватися різних сфер суспільних відносин, і тому серед регламентації правових режимів публічних інтересів можна виокремити кілька видів адміністративного регулювання публічних інтересів, що спрямовані на забезпечення: публічних інтересів стосовно діяльності держави;

публічних інтересів стосовно діяльності органів виконавчої влади; захисту порядку публічного управління; прав і публічних інтересів територіальних громад і громадян; захист особи, охорона особистих і громадянських прав і свобод, охорона здоров'я громадян, реалізації публічних інтересів в економічній, соціальній, культурній, екологічній та іншій суспільній діяльності; санітарно-епідемічного благополуччя населення, охорона праці, захист суспільної моральності, охорона довкілля; інтересів державної безпеки та охорони громадського порядку; інтересів додержання митного режиму перетину кордону; інтересів охорони державних кордонів, усіх соціальних цінностей, які захищаються законом.

Сюди ж можна зарахувати публічний інтерес щодо забезпечення безперешкодного здійснення чи реалізації публічних прав, таких як право на публічну службу, на формування владних повноважень і влади, а також діяльності органів публічної адміністрації у площині правового дотримання принципів верховенства права, законності, прозорості, гласності, ефективності під час розгляду та вирішення адміністративного провадження.

Адміністративне право забезпечує реалізацію публічного інтересу учасників суспільно-правових відносин за допомогою прийняття (видання) конкретного правового акта управління (адміністративного акта). При цьому основним критерієм для обґрунтування розроблення й ухвалення певного адміністративного акта для управлінця, який займається правозастосовною діяльністю, є саме публічний інтерес, який при цьому виникає і вимагає правоохоронного рішення.

Адміністративне право у своєму розпорядженні має достатньо правових засобів для встановлення і забезпечення публічного інтересу, а саме: нормативне встановлення публічного інтересу та зазначення його ознак; закріплення видів публічних інтересів; визначення пріоритету публічних інтересів; встановлення порядку та гарантій забезпечення публічних інтересів; визначення засобів захисту публічних інтересів і міри адміністративної відповідальності за їх порушення [11, с. 88].

Від обраного засобу захисту публічного інтересу та його якості залежить доцільність та обґрунтованість адміністративного правового регулювання, що своєю чергою впливає на корисність і важливість адміністративних та адміністративно-

процесуальних актів у процесі забезпечення публічних інтересів конфліктуючих сторін. А реалізація зазначених повноважень в адміністративному акті полягає в конкретній послідовності дій, визначених процедурою контрольного адміністративного провадження.

Адміністративний акт тоді відповідатиме публічним інтересам, коли буде обрана й обґрунтована доцільність його прийняття, корисність з погляду публічних інтересів, відповідність реаліям суспільних відносин, комплексність у вирішенні питань, що становлять публічний інтерес, своєчасне прийняття необхідного адміністративного акта, що значною мірою залежить від кваліфікації і професіоналізму посадових осіб, котрі беруть участь у їх розробці.

На думку М. В. Шиленка, варто звернути увагу, що адміністративно-правова охорона (захист) має подвійну правову природу залежно від того, в якій правовій площині розглядається ця категорія. З погляду публічного права суб'єкти публічної влади зобов'язані захищати суб'єктів суспільно-правових відносин, їхні права та законні інтереси, але коли одна зі сторін цих суспільних правовідносин порушує, наприклад, антимонопольне, податкове, екологічне чи інший вид законодавства, порушує права споживачів, вони уповноважені застосувати щодо порушників заходи адміністративного примусу. Проте, як зауважує дослідник, з погляду приватного права суб'єкти публічної адміністрації під час професійної діяльності не можуть втручатися в саму господарську діяльність суб'єктів господарювання, а тому в адміністративно-правовій площині потрібно забезпечувати захист суб'єктів господарювання від незаконного перешкоджання суб'єктами публічної адміністрації їхній виробничо-господарської діяльності [30, с. 1192].

Правовою підставою для застосування адміністративної відповідальності у сфері порушення публічного інтересу є юридичний факт скоєння адміністративного проступку, тобто наявність у діях правопорушника складу адміністративного делікту щодо публічного інтересу, який розглядається. Визначити специфічні риси адміністративного правопорушення, що відрізняють його від інших порушень публічних інтересів, можна за допомогою дослідження його структури, зокрема таких елементів адміністративного правопорушення як його об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона. Об'єкт

порушення публічного інтересу можна визначити як адміністративний проступок, тобто порушення функціонування певної групи суспільних відносин, яким цей адміністративний проступок завдає шкоду або створює таку загрозу [25, с. 4].

Водночас, оскільки об'єктом правопорушення виступає публічний інтерес, то потрібно додати, що правовідносини, які порушуються цим адміністративним проступком, повинні входити до потенційної сфери реалізації конкретного публічного інтересу, тобто об'єктом адміністративного правопорушення публічного інтересу є його об'єктивація у формі окремих суспільних відносин. Разом з тим адміністративно-правовий захист публічного інтересу здійснюється у вигляді підтримки усталеного правового функціонування зазначених публічних відносин шляхом заборони певних видів поведінки під загрозою адміністративного покарання, завдяки чому окреслюються межі допустимої та вказуються форми неправомірної поведінки.

Отже, особливість адміністративно-правових засобів захисту публічного інтересу полягає в необхідності скоординованого розгляду діяльності публічних інституцій, часто різних гілок влади щодо реалізації публічного інтересу. Зміст захисту публічного інтересу в контексті його правового забезпечення органами публічної влади (публічної адміністрації) полягає в можливості реалізації суспільних та особистісних потреб незалежно від сфери адміністрування.

Також слід зауважити, що останнім часом у правовідносинах простежуються процеси дерегуляції значної частини суспільних відносин. Особливо характерно це для сфери публічного права, якій властиві такі риси, як владний характер та імперативність правочинів. З огляду на суспільні демократичні та економічні виклики стосовно публічних інтересів, реформування правової системи на демократичних і цивілізаційно-культурних, правових засадах, а також зважаючи на значне зростання кількості ситуацій, для вирішення яких часто потрібно застосовувати індивідуальний підхід, держава в особі її державних органів чи посадових осіб дедалі частіше вимушена та намагається враховувати публічні інтереси інших сторін суспільних відносин, що вимагає від неї деякою мірою узгоджувати владні рішення із суб'єктами економічної діяльності, а це дозволяє ухвалювати владні рішення у вигляді договору із взаємними правами та

обов'язками стосовно публічного інтересу, який ці рішення можуть заторкнути.

Оскільки правовий договір слугує універсальним засобом правового регулювання певного суспільного явища, він застосовується як форма правового документа в більшості галузей права, зокрема й адміністративного, будучи одним із джерел правочину. Тому можна вести мову про активну правовому практику оформлення договірних відносин у публічному адмініструванні, тобто про активне взаємопроникнення публічного і приватного права.

Договори у сфері публічного адміністрування стають звичним правовим явищем у діяльності суб'єктів права. Щоправда, інститут договору в публічному праві загалом і в адміністративному праві зокрема не можна вважати аналогом для ідентичної правової категорії у приватному праві, тому варто здійснити порівняльний аналіз договірних конструкцій у різних сферах права, зокрема в адміністративному праві.

Стосовно сучасної теорії адміністративно-процесуального права захист публічного інтересу може бути здійснений під час:

- конфліктного адміністративного процесу, тобто через діяльність суб'єкта публічної адміністрації, зокрема адміністративних органів та органів судової влади, в тому числі через правову діяльність адміністративних судів та судів загальної юрисдикції щодо вирішення публічно-правового спору;

- судового адміністративного процесу, здійсненого через діяльність органів судової влади, зокрема через правову діяльність адміністративних судів та судів загальної юрисдикції з розгляду та вирішення публічно-правових спорів відповідно до порядку, визначеного Кодексом адміністративного судочинства України та Кодексом України про адміністративні правопорушення;

- сервісного адміністративного процесу, якщо діяльність органів публічної адміністрації є неконфліктною, що проявляється у вирішенні публічного інтересу через індивідуально-конкретні справи фізичної або юридичної особи за її зверненням.

3. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері публічних правовідносин

Сьогодні право в розвинених державах сприймається здебільшого не як система, покликана обмежити людину в її

поведінці, можливостях для самореалізації та самовираження, а як спосіб гармонізації відносин між людьми в системах «людина – людина», «людина – суспільство», «людина – держава», засіб забезпечення рівних можливостей для розвитку особистості кожній людині. Однак надання людині певних прав накладає на неї і певні обов'язки. Власне, за недотримання взятих на себе зобов'язань людина повинна нести відповідальність. Саме через відповідальність держава та суспільство виражають свою реакцію на поведінку людини: ті, хто вчиняє відповідно до закону, дотримуючись його вимог та приписів, отримують можливість користуватися усіма своїми правами та свободами; ті ж, хто порушує закон, зазнають обмежень у своїх правах. Поняття «відповідальність» трактують не тільки у ретроспективному плані як покарання людини від імені держави за протиправні вчинки, дії чи бездіяльність, які вона вчинила, а й у перспективному – як усвідомлену готовність деліктоздатної особи брати на себе відповідальність за свої вчинки та їх можливі негативні наслідки як для себе самого, так і для інших осіб, суспільства та держави загалом. Н. Гураленко та Т. Коханюк визначають ці два види відповідальності так: «Ретроспективна (негативна) юридична відповідальність – це встановлення й застосування державою різних заходів покарання за здійснення суб'єктом протиправного діяння, що порушує приписи правових норм; особливий вид юридичної відповідальності, вона є відповідною реакцією суспільства та держави на здійснене особою винне протиправне діяння у формі застосування до неї заходів державного примусу. Перспективна (позитивна) юридична відповідальність – це усвідомлення суб'єктом своїх дій і співвідношення цих дій зі змістом чинних правових норм» [7, с. 7].

Відповідальність та певне покарання, яке виступає фізичним її вираженням, найперше зіставляють із відповідальністю юридичною, оскільки моральна відповідальність відноситься до внутрішньої сторони життя людини і є її відповідальністю перед самою собою. Дослідниця І. Зелена визначає дане поняття як «багатоаспектне правове явище, що ґрунтується на певних нормативних приписах, має регулятивний та/або охоронний характер і знаходить своє вираження або в дотриманні певних правових правил поведінки щодо їх не порушення (тобто обмеження дій особи задля певного блага), або в застосуванні до правопорушника відповідного виду примусу (тобто настання для

особи закріплених у законодавстві негативних наслідків за скоєне правопорушення» [9, с. 177]. Юридична відповідальність настає за вчинення посягання на охоронювані законом права, інтереси людини, суспільства чи держави незалежно від сфери життєдіяльності і виступає реакцією держави на певні дії чи бездіяльність людини, до якої застосовуються заходи примусу. Реакція держави на порушення закону є обов'язковою та передбачає застосування до порушника заходів примусу відповідно до тяжкості вчиненого проступку чи злочину.

Одним із видів юридичної відповідальності є адміністративна відповідальність. Даний вид відповідальності можна трактувати як ретроспективну відповідальність людини в системі правовідносин «людина – держава», яка настає за вчинення адміністративного правопорушення, факт здійснення якого встановлений. О. Поштаренко стверджує: «Адміністративна відповідальність – це формально закріплений у адміністративно-правових нормах (юридична підстава) різновид ретроспективної юридичної відповідальності – негативної адміністративно-правової реакції держави на порушення як адміністративно-правових норм, так і норм інших галузей права в різних сферах публічного адміністрування, яка виникає з моменту вчинення адміністративного правопорушення (фактична підстава) і знаходить своє відображення у конкретних матеріальних і процесуальних правовідносинах між правопорушником і державою, метою яких є понесення правопорушником в установлених законом формах і порядку заходів адміністративного стягнення» [20, с. 174].

Як і будь-який вид юридичної відповідальності адміністративна відповідальність має характерні особливості, серед них можна виділити наступні:

1) може бути застосована виключно до особи, яка вчинила правопорушення. Факт вчинення правопорушення конкретною особою має бути встановлений і зафіксований у певному процесуальному порядку;

2) визначеність нормами права. Норми права чітко визначають перелік дій (діянь чи бездіяльності), які відносяться до правопорушень, за вчинення яких настає адміністративна відповідальність. Вчинення дій, не віднесених до протиправних певними нормативно-правовими актами, не є підставою для притягнення людини до адміністративної відповідальності;

3) притягнення до відповідальності особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, відбувається у визначеному законом процесуальному порядку виключно уповноваженими органами та їх посадовими особами;

4) здійснюється у певній формі. Людина несе адміністративну відповідальність у формі застосування до неї заходів державного примусу, визначених законодавчо.

«Основні риси адміністративної відповідальності полягають у тому, що її підставою є адміністративне правопорушення, а притягнення до адміністративної відповідальності є обов'язком державних органів (їхніх посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення згідно із ст. 213 КУпАП» [17, с. 86].

Окрему увагу необхідно приділити аспектам адміністративної відповідальності у сфері фінансів. Дану групу правопорушень складають протиправні діяння, вчинені з порушенням законодавства з питань фінансів. Умовно ці правопорушення можна згрупувати, використовуючи критерій сфери вчинення правопорушення:

1) загальні. Сюди можемо віднести порушення законодавства з фінансових питань – ст. 164² Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП); ст. 166⁶ – порушення порядку подання фінансової звітності та ведення бухгалтерського обліку при ліквідації юридичної особи [13];

2) порушення банківського законодавства: ст. 162 КУпАП – порушення правил про валютні операції [13]; ст. 164¹¹ КУпАП – незаконне розголошення або використання інформації, що становить банківську таємницю [13]; ст. 166⁵ КУпАП – порушення банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного Банку України або здійснення ризикових операцій, які загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку [13]; ст. 166⁷ КУпАП – протидія тимчасовій адміністрації або ліквідації банку [13]; ст. 166⁸ – здійснення банківської діяльності без банківської ліцензії [13];

3) порушення законодавства у сфері декларування: ст. 164¹ КУпАП – ухилення від подання декларації про доходи [13]; ст. 166⁹ КУпАП – порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом [13];

4) порушення бюджетного законодавства – ст. 164¹² – порушення законодавства про бюджетну систему України [13];

5) порушення правил торгівлі: ст. 164⁴ – несвоєчасне здавання виторгу [13]; ст. 165² – порушення порядку формування та застосування цін і тарифів [13];

6) порушення страхового законодавства: ст. 165¹ – ухилення від реєстрації в органах Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування України платників обов'язкових страхових внесків і порушення порядку обчислення й сплати внесків на соціальне страхування [13]; ст. 165³ – порушення строку реєстрації як платника страхових внесків до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, несвоєчасна або неповна сплата страхових внесків [13]; ст. 165⁴ – порушення законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які зумовили втрату працездатності [13]; ст. 165⁵ – ухилення від реєстрації як платника страхових внесків до Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, несвоєчасна або неповна сплата страхових внесків, а також порушення порядку використання страхових коштів [13].

Кожне з перелічених вище правопорушень наносить шкоду фінансовій системі держави, через що нівелюються права та законні інтереси пересічних громадян. Якщо розглядати склад даного виду правопорушень, то в загальному вигляді він виглядатиме так:

1) об'єкт правопорушення – фінансова система України, яка зазнає втрат через неправомірні дії у сфері фінансів;

2) об'єктивна сторона правопорушення – проведення певної фінансової діяльності у незаконний спосіб чи з порушенням вимог законодавства до певного виду діяльності, або недотримання деяких процесуальних дій під час провадження діяльності;

3) суб'єкт правопорушення – для даної групи правопорушень суб'єктом виступають громадяни України, іноземці, особи без громадянства, яким на момент вчинення правопорушення виповнилося 16 років;

4) суб'єктивна сторона правопорушення – виражається виною, яка характеризується формою прямого умислу. Той, хто вчиняє адміністративне правопорушення у сфері фінансів має

чіткий умисел на заволодіння певними коштами, приховування реальної картини фінансового стану підприємства, установи чи організації, ухилення від сплати певних обов'язкових внесків.

Для прикладу, А. А. Нестеренко аналізуючи визначення та підходи до тлумачення поняття фінансового правопорушення, виділяє низку ознак, зокрема серед них:

- 1) діяння (дія або бездіяльність);
- 2) протиправність (порушення фінансового законодавства);
- 3) винність;
- 4) вчинення певним колом осіб;
- 5) караність (наявність встановленої фінансовим законодавством відповідальності) [18, с. 112].

До першої ознаки автор відносить діяння (дію або бездіяльність) у сфері фінансів, яке наносить їй шкоду та знаходить вираження у несприятливих явищах як для фінансової сфери України загалом, так і для фінансової стабільності пересічних громадян. Друга ознака – протиправність – полягає у порушенні вимог законодавства, встановлених у сфері фінансів: здійснення процедур у даній сфері чітко прописане в нормативно-правових актах та повинно виконуватися неухильно, проведення тих чи інших процедур з певними відхиленнями у часі, пропуском деяких операцій або неякісним їх виконанням є прямим порушенням законодавчих актів. Винність є третьою ознакою фінансових правопорушень, яка характеризується виною у формі прямого умислу, тобто людина здійснюючи порушення у сфері фінансів керувалася прямим умислом, який полягав у свідомому недотриманні вимог закону під час проведення тих чи інших фінансових операцій або дій, необхідних для їх здійснення. Четвертою ознакою фінансового правопорушення є вчинення певним колом осіб. За загальним правилом суб'єктом фінансового правопорушення є громадяни України, іноземці, особи без громадянства, яким на момент вчинення правопорушення виповнилося 16 років. Однак для вчинення певних дій людина має бути наділена правом проводити ті чи інші фінансові операції та процедури відповідно до займаної посади та посадових інструкцій. Тому кожний випадок правопорушення є унікальним та потребує індивідуального підходу й окремого розгляду. «Залежно від регулятора (органу, який здійснює нагляд та контроль), що складає протокол, до адміністративної відповідальності може притягатися як посадова, так і юридична

особа» [14, с. 183]. П'ята ознака – карність, вона зводиться до того, що адміністративним правопорушенням у сфері фінансів визнаються діяння (дії або бездіяльність), визначені такими відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення. Тобто для того, щоб особу можна було притягнути до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення у сфері фінансів, у законодавстві має бути встановлена відповідальність за нього.

Власне ці ознаки й формують склад адміністративного правопорушення у сфері фінансів, а відсутність бодай однієї з них виключає можливість вчинення проступку. На основі цього дослідник формулює власне визначення поняття фінансового правопорушення: «... суспільно шкідливе (небезпечне) діяння (дія або бездіяльність), протиправне (таке, що порушує норми фінансового законодавства), винне діяння деліктоздатного суб'єкта (фізичної чи юридичної особи), яке зазіхає на фінансові інтереси держави і суспільства, що охороняються законом, і за яке встановлена фінансово-правова відповідальність» [18, с. 113].

До заходів впливу за вчинення адміністративних правопорушень у сфері фінансів належить накладення штрафу. «Штраф є грошовим стягненням, що накладається на громадян, посадових та юридичних осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених цим Кодексом та іншими законами України» [13].

Стягнення за вчинення адміністративного правопорушення у сфері фінансів може бути накладене в межах, визначених КУпАП та іншими законодавчими актами України. «При накладенні стягнення враховуються характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність» [13]. У КУпАП передбачені строки притягнення до адміністративної відповідальності: «Адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше як через два місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до цього Кодексу підвідомчі суду (судді).

Якщо справи про адміністративні правопорушення відповідно до цього Кодексу чи інших законів підвідомчі суду (судді), стягнення може бути накладено не пізніше як через три місяці з

дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніш як через три місяці з дня його виявлення, крім справ про адміністративні правопорушення, зазначені у частинах третій – шостій цієї статті.

Адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, передбаченого частинами третьою – шостою статті 164-14 цього Кодексу, може бути накладено протягом шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення.

Адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, а також правопорушень, передбачених статтями 212-15, 212-21 цього Кодексу, може бути накладено протягом шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення. ...

У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніш як через три місяці з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження» [13].

У КУпАП досить чітко та ґрунтовно викладено питання, що стосуються адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері фінансів, однак, на нашу думку, необхідним є збільшення суми штрафів за їх вчинення. Це дасть змогу зменшити кількість правопорушень, що вчиняються у даній сфері, та певним чином відшкодувати збитки, завдані державі та її громадянам протиправними діями.

Незаперечним є факт, що адміністративні правопорушення повинні присікатися державою (через відповідні органи та посадових осіб) на рівні зі злочинами. Держава має реагувати на кожний факт вчинення адміністративного правопорушення, притягуючи порушника до відповідальності. «Щодо заходів адміністративної відповідальності, то в узагальненому виді їх можна визначити як передбачені законом засоби впливу на поведінку особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, пов'язані з обмеженням найбільш значущих для людини прав і свобод особистого чи майнового характеру та спрямовані на досягнення соціально корисних цілей і результатів» [22, с. 237]. Заходи впливу держави на правопорушника мають бути пропорційними вчиненому, враховувати всі обставини вчинення правопорушення. Міра покарання повинна обиратися виходячи з необхідності вчинити такий вплив держави на правопорушника,

який сприятиме прийняттю ним у подальшому усвідомленої позиції вчиняти правомірно та правослухняно, що сприятиме гармонізації відносин в системах «людина – людина», «людина – держава».

Водночас із виключним правом на застосування примусу держава дає людині право відстоювати свої права і свободи шляхом висловлення незгоди із певними діями та рішеннями уповноважених законом органів та посадових осіб – можливість оскаржувати їх дії та рішення у судовому порядку. Тим самим держава дає людині можливість захиститися від свавілля чиновників як представників держави та відстояти власну правоту, якщо вона вважає свої дії такими, що не містять ознак адміністративного правопорушення.

Висновки

Публічний інтерес об'єктивно наявний у суспільстві, тобто передумовою для його існування є необхідність встановлення пріоритетності природних потреб суспільства. Його задоволення має важливе значення для всього суспільства як сукупності (широкого кола) суб'єктів чи значного кола учасників суспільно-правових відносин, для яких він однаково цінний. Як правило, публічний інтерес визнається державою та закріплюється в нормах публічного права, насамперед у положеннях Конституції України. Публічна адміністрація та публічне управління є єдиним суб'єктом, що має правові компетенції щодо забезпечення публічного інтересу, яке покладається на чинні адміністративно-правові акти.

Об'єктивний характер публічного інтересу зумовлює необхідність створення у правовій системі відповідного синергетичного механізму, тобто механізму їх узгодження стосовно всіх учасників цього соціально-правового конфлікту.

Соціально-правовий механізм формування та реалізації державного управління публічним інтересом може бути представлений низкою взаємопов'язаних суспільно-правових актів, що опосередковані державою чи публічним управлінням як суб'єктом управління: публічні потреби – публічні інтереси – публічна мета – рішення публічного управління чи адміністративно-правових установ у разі судового розгляду – дії на дотримання публічного інтересу або виправлення порушення публічного інтересу – результати реалізації публічного інтересу.

Розвиток вітчизняного законодавства, зокрема адміністративного, має спрямовуватися на врахування і забезпечення публічних інтересів, що в підсумку сприятиме поліпшенню правового регулювання відносин органів публічного управління і громадянин / частини громадянського суспільства чи суспільства загалом, а також протидіяти прийняттю непродуманих актів публічного управління, які неповністю задовольняють інтереси суспільства.

У такому разі в контексті обговорення проблеми захисту публічного інтересу йдеться про охоронну функцію адміністративного права, оскільки сучасна теорія адміністративного акта забезпечує дотримання публічного інтересу через можливість судового оскарження будь-якого акта управління, якщо він перешкоджає реалізації прав і свобод фізичних чи юридичних осіб.

Отже, адміністративне судочинство є важливим адміністративно-правовим засобом забезпечення й захисту публічних інтересів, хоча наразі це не встановлено нормативно, що може викликати суперечності і двозначність у практиці адміністративного судочинства.

Можливість захисту публічного інтересу шляхом адміністративно-правового регулювання можна стверджувати, що правові акти публічного управління створюють підставу для формування системи адміністративної юстиції – важливого правового засобу усунення помилок у сфері адміністративного правоутворення через врахування численних публічних інтересів. Тут ідеться про позитивну управлінську діяльність, яка спрямована на вирішення публічного інтересу через здійснення публічного управління з дотриманням прав та обов'язків усіх членів суспільства чи соціальних груп.

Урешті решт, існування Інституту адміністративно-правової відповідальності у сфері фінансів, за умови його якісної його роботи, є вкрай необхідним для сучасних держави та суспільства, оскільки дає можливість державі через уповноважені органи та посадових осіб забезпечити високий рівень функціонування сфери фінансів, шляхом ефективної діяльності системи стримувань і противаг, чіткого та прозорого законодавства у даній сфері суспільних відносин та, найголовніше, усвідомленої правослухняної поведінки усіх учасників процесу фінансової діяльності. А суспільство у свою чергу отримує можливість

контролювати державні органи та посадових осіб, які наділені правом розглядати справи про адміністративні правопорушення, тобто можливість захисту від свавілля чиновників, зокрема й у сфері фінансів, що допомагає застосовувати на практиці такі принципи, як демократизм, законність, справедливість.

Інститут адміністративної відповідальності у сфері фінансів є системним утворенням, що характеризується наявністю: 1) предмета правового регулювання, 2) регулювання нормами певної галузі права; 3) виконання конкретних функцій у суспільстві та державі; 4) сприяння встановленню або відновленню такого стану відносин у даній сфері, які існували до вчинення певного правопорушення.

Література:

1. Адміністративне право України: навч. посіб. Т. 1: Загальне адміністративне право / В. В. Галунько, В. І. Курило, С. О. Короєд та ін.; за ред. В. В. Галунька. Київ: Ін-т публічного права, 2015. 180 с.

2. Бабецька І. Поняття публічного інтересу у цивільному праві. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки: зб. наук. пр.* Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2017. № 865. С. 366–372.

3. Банчук О. Публічне і приватне право: історія українських вчень та сучасність. Київ: Конус-Ю, 2008. 184 с.

4. Білінський Д. Публічний інтерес як вихідна засада структурування фінансової системи. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3 (74). С. 157–162.

5. Вінник О. М. Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах: дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2004.

6. Гетманцев Д. О. Щодо забезпечення публічного інтересу для фінансового права. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 150–153.

7. Гураленко Н., Коханюк Т. Стадії юридичної відповідальності: аналіз структурних елементів. *Юридичний вісник*. 2020. № 1. С. 6–11. URL: <http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/article/view/1529/1870>

8. Дячук Н. Д. Адміністративно-правовий механізм забезпечення прав суб'єктів приватного підприємництва в

Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право*. 2016. Вип. 41 (1). С. 157–160.

9. Зелена І. Поняття інституту юридичної відповідальності у приватному праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 176–181.

10. Золотухіна Л. О., Легеза Ю. О. Гарантії захисту публічного інтересу. *Юридичний бюлетень*. 2020. Вип. 14. С. 39–48. URL: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.14.05>.

11. Калюжний Р. А. Публічний інтерес у адміністративному праві / Національна академія внутрішніх справ України. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/26547/1/>

12. Кармаліта В. М. Приватний і публічний інтерес у системі податкових правовідносин: монографія. Хмельницький: ФОП Мельник А. А., 2019. 328 с.

13. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

14. Козлова Ю. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері фінансового моніторингу: проблеми та перспективи. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 181–185.

15. Коркунов Н. М. Лекции по общей теории права. Санкт-Петербург: Изд. юрид. книжного магазина Н. К. Мартынова, 1898. 363 с.

16. Кубко А. Є. Засоби реалізації публічних інтересів у цивільному праві України: деякі методологічні аспекти. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 3. С. 170–174.

17. Макушев П. В., Руденко І. О. Теоретичні засади адміністративної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності. *Право і суспільство*. 2020. № 5. С. 83–89.

18. Нестеренко А. А. Поняття фінансового правопорушення: український та закордонний досвід. *Правова держава*. 2016. № 24. С. 110–115.

19. Нечай А. А. Актуальні питання фінансового права: правові основи публічних накопичувальних фондів: монографія. Чернівці: Рута, 2004. 376 с.

20. Поштаренко О. Поняття, сутність та зміст адміністративної відповідальності в умовах нової парадигми адміністративного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 174–179.

21. Раїмов Р. І. Забезпечення публічного інтересу, як принцип адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів природних монополій. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. Адміністративне право та процес, фінансове право, інформаційне право*. 2019. № 19. С. 115–122.

22. Романюк В. Сутність та правова природа заходів адміністративної відповідальності. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 236–240.

23. Савченко С. В. Співвідношення приватних і публічних інтересів: досвід України. *Форум права*. 2013. № 3. С. 520–528. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2013_3_87

24. Субочев В. В. Законные интересы. Москва: Норма, 2008. 237 с.

25. Тернуцак М. М. Адміністративний процес у публічному адмініструванні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ: Держ. науково-наук.-дослід. ін.-т М-ства внутр. справ України, 2020. 35 с.

26. Тихомиров Ю. А. Теория компетенции. Москва, 2001. 960 с.

27. Хавкин В. Способы взаимодействия частного и публичного права в механизме нормативно-правового регулирования экономического оборота. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр.* Одеса, 2000. Вип. 8. С. 177–180.

28. Чепис О. І. Значення приватних та публічних інтересів для формування цивільного права. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. «Право»*. 2010. Вип. 13. С. 261–265.

29. Чернадчук В. Д. Стан та перспективи розвитку бюджетних правовідносин в Україні: монографія. Суми: Університетська книга, 2008. 456 с.

30. Шиленко М. В. Поняття адміністративно-правової охорони суб'єктів малого підприємництва. *Форум права*. 2013. № 1. С. 1188–1193. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index